

v předbělohorském období. Nedlouho po vydání této práce se široký tým autorů pod vedením Jaroslava Millera pokusil evidovat zachované dobové vyprávěcí prameny, jež reflektují dějiny městských sídel. Soupis narativních pramenů je zamýšlen jako třídílný korpus, jehož úkolem bude evidovat dochované rukopisné i tištěné vyprávěcí prameny předmoderního městského dějepiscectví nejenom na území historické Moravy (první publikovaný díl), ale i Čech a (Rakouského) Slezska (další dva předpokládané svazky). Soupis je doveden do roku 1800, takže již nezahrnuje kritickým dějepisem mnohem více ovlivněnou produkci 19. století.

Vzhledem k velkému územnímu a chronologickému rozsahu svazku muselo evidování vyprávěcími texty dojít k určité selekci. Byly sem zařazeny městské kroniky, individuální memoárová a kronikářská literatura (jak jednotlivců, tak měšťanských rodin), tištěné kalendáře, do nichž si obyvatelé zapisovali významné události týkající se městské paměti, líčení válečných událostí, a konečně popisy důležitých událostí, které se ve městě odehrály a byly zapsány do městských knih (například městské bouře, spory mezi radou a obcí apod.). Naopak stranou zůstaly až na nemnohé výjimky školní a farní kroniky či diáře představených moravských klášterů, a to z jednoho prostého důvodu: primárním cílem těchto pramenů nebylo zachycení dějin města nebo městské společnosti. Záznamy v katalogu jsou řazeny podle jednotlivých měst a mají pevně danou strukturu. Vedle názvu rukopisu či tisku, doby vzniku pramene včetně období, které zachycuje, jména a základních informací o osobě autora (jsou-li známy), se hesla skládají ještě z technické charakteristiky pramene (jazyk pramene, počet stran či folií, rozměry, stupeň poškození apod.), místa uložení, a pokud existuje, také edice pramene.

Co lze v domácím prostředí považovat za inovativní počin hodný pozornosti, je zpřístupnění soupisu v elektronické databázi na <http://www.urbanhistoriography.cz/>. V ní lze volně vyhledávat podle tří základních kritérií: autora, klíčového slova (název města) a názvu pramene. Právě elektronická databáze umožňuje nejenom doplnění či opravy již existujících záznamů, ale i vložení záznamů zcela nových o pramenech, k jejichž nalezení došlo až po uzavření projektu. I přes podniknutý výzkum v českých i zahraničních archívech a knihovnách totiž nemůže být pochyb, že množství narativních pramenů ještě čeká na své znovuoobjevení. Databáze navíc obsahuje téměř stovku plných textů městských kronik nebo měšťanských pamětí a uživatelům umožňuje přístup k některým dodnes těžko dostupným pramenům.

Vzhledem k poměrně značnému počtu židovských obcí na Moravě se jako překvapivá může jevit absence historiografických pramenů židovské proveniencí. Naopak očekávané je zjištění, že moravská městská historiografie byla většinou německojazyčná, i když samozřejmě existovaly výjimky (Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Meziříčí apod.). To se však týká převážně raného novověku. Přestože soupis přináší pro období středověku jen málo dokladů, i tak si zaslouží pozornost medievistů, jelikož prameny mladší proveniencí často přinášejí významné informace i ke středověkým dějinám města. Publikace tak tvoří vhodný doplněk ke katalogu městských knih Rostislava Nového, který by měl být v dohledné době nahrazen zrevidovanou a doplněnou verzí.

Zevrubně pojatý soupis přináší nový pohled na historiografickou produkci moravských měst, její kvalitu a množství, ačkoli při pokusech o kvantifikaci jsme rovněž limitováni různou mírou dochování v konkrétních městských lokalitách. Co však považují za skutečně inovativní a hodné pozornosti, je elektronická databáze. Ta mimo jiné dokládá pozitivní trend podobné katalogizační nebo soupisové praxe v domácím prostředí, jež nejlépe vystihuje tvrzení: formát databáze je v dlouhodobé perspektivě pro podobné široce pojaté soupisové projekty mnohem výhodnější než tištěné médium.

MARTIN MUSÍLEK

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Michal SLIVKA, *Pohlady do stredovekých dejín Slovenska. Res intrinsecus lectae*, Matica slovenská, Martin 2013

223 s., ISBN 978-80-8128-093-1

Michal Slivka, školením primárně archeolog, patří k předním a výrazným slovenským medievistům. Svou pozornost věnoval zejména monasticismu, avšak právě předkládaný soubor jeho sebraných studií z let 1998–2005 ukazuje, že je jeho záběr podstatně širší. Předem je třeba ocenit snahu zasadit zjištění ze studia artefaktů a jejich nálezo- vých okolností, případně obecně archeologických dat do širšího kontextu dějin christianizace Evropy. Slivkovy práce přitom nevycházejí pouze z literatury úzce archeologické, avšak staví i na reflexi starší religionistické a sociologické literatury. Zároveň se nechaly inspirovat vlnou

antropologizujícího dějepiscectví, přičemž Slivka se neodkazuje pouze k u nás tak populární škole Annales, ale navazuje i na díla amerických nebo německých historiků.

Archeologická data jsou pro autora zejména zpočátku spíše záminkou k načrtnutí antropologických studií na téma transformující se společnosti. Zatímco otázky náboženského synkretizmu, problém dítěte ve středověké společnosti či poutnictví patří k těm tradičnějším, titulkem zaujmou Slivkovy úvahy nad symbolikou věže; ty se však nakonec ukážou být primárně souhrnem našeho vědění o nejstarších opevněných sídlech na Slovensku, přičemž autor upozorňuje i na symbolický rozměr podobného typu staveb. Podobně si pro množství nápadů zaslouží pozornost i text věnovaný symbolice výzbroje a výstroje středověkého bojovníka.

Pro českého čtenáře, obvykle neznalého maďarštiny, mohou být zbývající Slivkovy studie také průvodcem po uherské církvi, jako je tomu např. v příspěvcích o tamním mnišství (poustevnictví, „městské“ řehole, mniši na cestách). Přehledné a shrnující studie s četnou literaturou a mapkami poskytují cenné základní informace a představují vhodný odrazový můstek pro případné komparace s prostředím českým. Neméně důležitá je i přehledová studie o nejstarší vrstvě patrocinií na Slovensku, byť ne každé patrocinium provází mapka, která by poskytované informace vizualizovala. Částečně analytický charakter vykazuje v rámci tohoto souboru jediná studie, věnovaná počátkům spišské kapituly. Informuje nás také o novějších představách maďarské a slovenské historiografie o podobě církevní správy – zde bych upozornil zejména na domněnku, že se hranice církevních a světských správních obvodů překrývaly a že představitelé arcijáhensství a probošství-kolegiálních kapitul měli být plně podřízeni potřebám hradu. Na oba názory totiž narážíme i v historiografii české.

Soubor Slivkových studií je jistě souborem inspirativních sond do celé řady otázek středověkých dějin, zejména z oblasti dějin církve a kultury v širším slova smyslu. Nicméně bych nerad zakrýval skutečnost, že mnohé příspěvky vzbuzují rozpaky, pokud jde o plynulost výkladu a vůbec o metodu a metodologii. Je jistě cenné, že se autor neomezuje pouze na doklady z území dnešního Slovenska, případně z Uher, které důvěrně zná, nýbrž sahá i po různých paralelách a analogiích z geograficky vzdálenějších oblastí. Nicméně je také na místě připomenout, že medievistické bádání v poslední době varuje před neopatrným paralelizováním mezi archaickými, antropology zkoumanými společenstvími a společnostmi středověkou.

Stejně tak je nutné kriticky přistupovat k analogiím a koncepcím převzatým z francouzské nebo britské mediévistiky, neboť ty jsou vystavěny na materiálu neskonale bohatším, než je ten náš, středoevropský. Je dobré znát názory badatelů mimo úzké státní nebo regionální hranice a inspirovat se jimi po metodické stránce. Problém nastává, stavíme-li na dílčích, byť třeba zajímavých zjištěních; obvykle totiž neznáme ani prameny, na nichž jsou tyto představy vystavěny, ani badatelskou tradici, která se váže k jejich výkladu. Za této situace mají uvedené paralely jen velmi omezenou vypovídací hodnotu, jsou vlastně jenom problematickou ilustrací, legitimizujícím nástrojem. Dalším problémem je, že doklady čerpané z druhé ruky nejsou v tomto případě ani chronologicky, ani místně konzistentní a nepřímou staví na premise jakési jednotné archaické středověké společnosti. Jsou pak takové doklady vůbec funkční a mohou sloužit jako součást důkazního řetězce? Sotva. Slabiny této metody, respektive nedostatky metody a limity snah odkazovat k příliš širokému spektru jevů se ostatně ukazují na mnoha místech, kdy začneme ověřovat dílčí tvrzení: autor např. vykládá pojem *ecclesia militans* jako strážce kostela, ale překlad by měl znít církev bojující; nálezy zbraní z velkomoravské doby se objevují stejně tak na venkovských pohřebištích jako v lokalitách centrálních, a někdy v překvapivé hustotě; představa *rex-sacerdos* nemá s teorií dvou mečů nic společného, rozhodně ji nepodporuje, naopak je s ní v přímém protikladu, atd. Konečně je mnohdy obtížné sledovat běh Slivkových myšlenek a jeho argumentaci – čtenář musí přistoupit na jeho hru volných asociací a nechat se textem unášet, autor mu to však ani tehdy příliš neusnadňuje.

I přes vytčené nedostatky lze celek chápat jako cenný soubor dílčích informací a nápadů, případně přehledových textů, které mohou být prolegomenou vlastního bádání.

DAVID KALHOUS

Jiří HANUŠ a kol., *Christianizace českých zemí ve středoevropské perspektivě*, Maticе moravská, Brno 2011 (= *Země a kultura ve střední Evropě* 19)

392 s., ISBN 978-80-86488-77-6

Přestože christianizaci rozumí mediévista především proces prvotního přijímání křesťanské víry, monografie pracuje s širším významem tohoto termínu. Označuje zde i další prohlou-